

4.10.2021

EOAK/4312/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristiina Kouros

OPIKELIJAVALINTAMENETTELYYN LIITTYVÄ TIEDOTTAMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Opetushallituksen ja yliopistojen menettelyä valintakokeisiin liittyvässä tiedotuksessa. Tiedottamisen ongelmat olivat kantelijan mukaan johtaneet siihen, että hän oli menettänyt mahdollisuutensa opiskelupaikkaan yliopistossa kyseiseltä vuodelta.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin lausunto opetus- ja kulttuuriministeriöltä (30.9.2020 VN/15674/2020-OKM-5). Lausunnon liitteenä oli Helsingin yliopiston ja Jyväskylän yliopiston antama yhteinen selvitys.

Koska lausunto ja selvitys toimitetaan kantelijalle tämän ratkaisun liitteenä, selostetaan niitä jäljempänä vain pääkohdiltaan.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusasiamiehen tehtävä ja toimivalta

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on Suomen perustuslain 109 §:n mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Oikeusasiamies ei voi muuttaa eikä kumota viranomaisten päätöksiä, eikä puuttua siihen, miten viranomainen on käyttänyt sille lain mukaan kuuluvaa harkintavaltaa, jollei tuota harkintavaltaa ole ylitetty tai käytetty väärin.

3.2 Tapahtumat pääpiirteissään

Kantelija oli korkeakoulujen yhteishaussa hakenut tutkintoon johtavaan koulutukseen sekä Jyväskylän ja Tampereen yliopistoon (psykologian koulutusala) että Jyväskylän ammattikorkeakouluun (sosionomikoulutus).

20.5.2020 kantelija oli saanut Jyväskylän ammattikorkeakoulusta hyväksymisviestin, jossa oli todettu, että kantelijan ei tarvitse osallistua valintakokeeseen saadakseen opiskelupaikan tästä ammattikorkeakoulun koulutuksesta, mutta jos kantelija haluaa saada paikan ylemmältä hakutoiveeltaan, hänen tulee mahdollisesti osallistua niiden valintakokeisiin riippuen tutkinto-ohjelman valintaperusteista.

1.6.2020 kantelija sai sähköpostiviestin, jossa kerrottiin, että psykologian yhteisvalinnan hakukohteissa valintakoevalinnan ensimmäinen vaihe on amk-valintakoe, joka järjestetään 4.6.2020 klo 14–16, ja että hänelle lähetetään kokeeseen kirjautumista varten henkilökohtainen kutsulinkki sähköpostitse. Kantelija sai kutsulinkin valintakokeeseen, mutta kellonajalle 9–11, jolloin järjestettiin pääsykoe Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosionomikoulutukseen. Koska hänelle oli ilmoitettu, ettei hänen tarvitse osallistua ammattikorkeakoulun sosionomikoulutuksen valintakokeeseen, hän jätti saamansa kutsulinkin huomiotta.

Valintakoepäivänä 4.6. hän otti yhteyttä Helsingin yliopistoon, kun ei ollut saanut kutsulinkkiä klo 14 alkavaan edellä mainittujen yliopistojen yhteiseen valintakokeeseen. Helsingin yliopistosta ei pystytty auttamaan häntä, vaan neuvottiin ottamaan yhteyttä niihin yliopistoihin, joihin hän oli hakenut. Hän otti yhteyttä Tampereen yliopistoon, mutta sieltäkään ei pystytty auttamaan, koska yliopiston ilmoittaman mukaan hänen olisi pitänyt osallistua klo 9 alkaneeseen amk-kokeeseen.

3.3 Keskeiset sovellettavat oikeusohjeet

Yliopistolain (558/2009) 36 §:n mukaan yliopiston opiskelijat ottaa yliopisto, joka päättää myös opiskelijavalinnan perusteista. Mainitun lain 36 a §:n mukaan tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijavalinta järjestetään korkeakoulujen yhteishakuna lukuun ottamatta valintaa jatkotutkintoon johtavaan koulutukseen ja pykälän 2 momentin mukaisia erillisvalintoja. Yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Korkeakoulujen yhteishausta annetun valtioneuvoston asetuksen (289/2019) 2 §:ssä säädetään yhteishaun järjestämisestä ja siihen liittyvistä vastuista. Sen mukaan Opetushallitus vastaa korkeakoulujen yhteishakujen valtakunnallisesta toteutuksesta sekä koulutukseen hakeutumiseen ja valintaan liittyvän valtakunnallisen tiedotuksen järjestämisestä. Opetushallitus valmistelee vuosittain yhdessä korkeakoulujen kanssa yhteishakujen aikataulun, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa. Korkeakoulut huolehtivat opiskelijavalinnan edellytyksenä olevien tietojen tallentamisesta yhteishaun tietojärjestelmiin sekä hakukohteisiinsa liittyvästä tiedotuksesta ja hakijoiden neuvonnasta.

Yliopistolain 30 §:n mukaan yliopistossa sovelletaan hallintolakia sen hoitaessa julkista hallintotehtävää.

Hallintolain (434/2003) 7 §:n mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita. Lain 8 §:n mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Lain 6 §:n mukaisen luottamuksensuojaperiaatteen mukaan viranomaisen toimien on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Luottamuksensuoja neuvonnassa tarkoittaa käytännössä sitä, että hallinnon asiakkaan tulisi yleensä voida luottaa viranomaisen antamaan neuvontaan.

3.4 Arviointi

Asiassa saadussa selvityksessä kerrotusti yliopistot joutuivat keväällä 2020 muuttamaan valintaperusteitaan ja valintakokeiden suorittamistapaa COVID-19-pandemian vuoksi. Helsingin yliopisto koordinoi psykologian yhteisvalintaa ja oli ohjeistanut kaikkia hakijoita riippumatta siitä, mihin psykologian koulutusalan yhteisvalintaan kuuluvaan yliopistoon he olivat hakeneet.

Pääsykoejärjestelyt oli selostettu Opetushallituksen ylläpitämän Opintopolku-portaalin ohjeistuksessa, johon oli linkki myös Helsingin yliopiston hakijapalveluiden kantelijalle 1.6.2020 lähettämässä sähköpostiviestissä. Kantelijan saamassa sähköpostiviestissä ei kuitenkaan ollut ollut mainintaa siitä, että ammattikorkeakoulujen hakukohteisiin hakeneille koeaika oli muista hakijoista poiketen klo 9–11.

Helsingin yliopisto on selvityksessään pahoitellut sitä, että psykologian hakijoille 1.6.2020 lähetetyn viestin tekstistä ja psykologian yhteisvalinnan verkkosivuilta on voinut saada käsityksen, että kaikki psykologian hakukohteisiin hakeneet tekevät amk-kokeen 4.6.2020 klo 14–16.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on lausunnossaan katsonut, että Helsingin yliopiston kantelijalle sähköpostitse ja psykologian yhteisvalinnan verkkosivuilla antama neuvonta valintakokeen ajankohdan osalta on ollut osin puutteellista ja epätasällista eikä siten ole täysin vastannut hallintolain viranomaisen neuvontavelvollisuutta koskevia vaatimuksia.

Arvioin asiaa seuraavasti.

Luottamuksensuojan periaate merkitsee, että viranomaisen on otettava huomioon oikeusjärjestyksen perusteella suojatut oikeutetut odotukset (hallintolain 6 §).

Periaatteeseen kuuluu keskeisesti se, että yksityisen tulee voida luottaa viranomaisen toiminnan oikeellisuuteen ja virheettömyyteen (HE 72/2002 vp, s. 54–56).

Mahdollisuutta hakeutua haluamaansa koulutukseen voidaan pitää yksilön kannalta erittäin tärkeänä asiana. Tuon mahdollisuuden menettäminen pitkän pääsykokeisiin tähtäävän valmistautumisen jälkeen on ymmärrettävästi ollut kantelijalle suuri pettymys.

Toisaalta kevään 2020 tilanne COVID-19-pandemiaan liittyen oli poikkeuksellinen. Yliopistojen pääsykoejärjestelyjen muutokset toteutettiin nopealla aikataululla, ja on sinänsä ymmärrettävää, ettei viestintä kaikin osin ollut onnistunutta. Kantelija olisi myös voinut välttyä oikeudenmenetyksiltä perehtymällä niihin ohjeistuksiin, jotka hänelle lähetettyyn viestiin oli linkitetty. Viranomaisviestinnältä edellytettävää selkeyttä ajatellen pidän kuitenkin ongelmallisena sitä, että kantelijan kannalta olennaisen tiedon saamiseksi hänen olisi täytynyt osata epäillä, ettei viestissä mainittu pääsykoeaika koskenutkaan häntä.

Ottaen huomioon sen, että Helsingin yliopisto on ilmoittanut kiinnittävänsä tiedotukseen jatkossa parempaa huomiota, ei asia anna aiheita puoleltani enempään.

Totean vielä, että opetus- ja kulttuuriministeriö piti lausunnossaan tilannetta, jossa on ollut epäselvää, mikä taho hakijoiden neuvonnasta vastaa, myös hallintolain viranomaisen neuvontavelvollisuutta koskevien vaatimusten osalta ongelmallisena. Yhdyn ministeriön näkemykseen.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni käsityksen Helsingin ja Jyväskylän yliopistojen tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni opetus- ja kulttuuriministeriölle, jota pyydän toimittamaan sen selvityksiä antaneille tahoille.